UIT DE INHOUD

IN MEMORIAM MAARTEN SEIJBEL 04
Op dinsdag 8 september overleed Maarten Seijbel. Als organist, reis- en concoursorganisator en museumoprichter en nog wel meer is hij van grote betekenis geweest voor de orgelwereld.

HET 'FATHER' WILLIS-ORGEL IN LEIDEN 08
Eerder dit jaar werd het Willis-orgel in de Hooglandse Kerk van Leiden uitgebreid met een Contra Posaun 32 vt. Een mooie aanleiding om nog eens in te gaan op de historie en eigenschappen van dit bijzondere instrument.

MUZIEKBIJLAGE 18
Deze maand een wat uitgebreidere muziekbijlage. Gijs van Schoonhoven schreef een hommage aan Bert Matter, in de vorm van een partita over het adventslied 'Nun komm, der Heiden Heiland'.

INTERVIEW MET GERTINE HOEFNAGEL EN WIBREN JONKERS 24
Gertine Hoefnagel en Wibren Jonkers zijn collega's én levenspartners. Een gesprek over hun muzikale ontwikkeling, hoe het is om een relatie te hebben met een mede-organist en de toekomst van het orgel.

EN VERDER

Actueel 02
Op de orgelbank: Ralf Nagelkerke 12
Het orgel van Hornhuizen terug naar 1900 14
Orgelmaker Charles Rogier 28
In memoriam Kees Weggelaar 32
Piet Post en het adventslied 'Hoe zal ik U ontvangen' 34
Bladmuziek 37
Cd's 38
Wegwijzers 39

In volgende nummers onder meer

- Charles Burney, een muzikale ontdekkingsreiziger
- Interview met Rien Donkersloot
- Het orgeloeuvre van Jean Sibelius

Foto omslag

Voorzijde: Het Willis-orgel in de Hooglandse Kerk te Leiden. © Wim van der Ros
Achterzijde: Het Quellhorst/Naber-orgel in de Grote Kerk te Elburg. © Dirco Oskam

Portret van Maarten Seijbel, ter gelegenheid van zijn tachtigste verjaardag geschilderd door Kenne Grégoire en aangeboden door het museum.

Het Willis-orgel in de **Hooglandse Kerk** in Leiden

Het Willis-orgel in de Hooglandse Kerk in Leiden heeft zijn plek veroverd in het Nederlandse orgellandschap. De Stichting Cathedral Organ Leiden wilde er destijds de belangstelling voor de orgel- en koorcultuur in Leiden en in Nederland mee vergroten. De recente uitbreiding met een Contra Posaun 32 vt geeft een extra impuls aan de bekendheid van het orgel. In dit artikel gaan we nader in op de geschiedenis en specifieke kenmerken.

Tekst & fotografie: ***Wim van der Ros***

'Father' Henry Willis (1821-1900) was in zijn tijd dé grote orgelbouwer in Engeland. Tientallen instrumenten verlieten jaarlijks de werkplaats. In 1891 bouwde hij een nieuw orgel voor St. Mark's Church in Claughton te Birkenhead (GB). Het had oorspronkelijk dertig registers, verdeeld over drie klavieren en pedaal. Het was een schenking van de familie Harrison en werd op 25 april 1892 in gebruik genomen. "To the Glory of God, and in memory of Henry en Sarah Harrison. This organ was given by their daughters."
Zoals bij veel van zijn orgels gebruikte Willis een combinatie van mechanische sleepladen, gedeeld in C- en Cis-kant, met delen pneumatiek. Het Choir Organ (manuaal I) is geheel mechanisch opgezet. Het Great Organ (manuaal II) is mechanisch voor wat betreft de tongwerklade en vandaar zijn de labialen op de voorste sleeplade bediend met Willis-pneumatiek. Het Swell Organ (manuaal III) was oorspronkelijk mechanisch tot aan de pneumatiek onder de sleeplade. Willis breidde het in 1921 uit met sub- en superkoppels. Het Pedal Organ had zogenoemde Willis Grooved Boards met pneumatische cancellades voor de zestienvoeten met octaaf-transmissies. De registertractuur is geheel mechanisch.

Opvallend is de 'gelijkvloerse' ligging van de verschillende werken, waarbij van voor naar achter het Great, het Choir, de Great tongwerken, het Swell en het Pedal zijn opgesteld. Dankzij deze indeling ontstaan er nooit temperatuurverschillen tussen de werken hetgeen de stemvastheid ten goede komt. Vanwege de 'open opstelling', het orgel heeft geen van boven afgesloten orgelkas, kropte Willis de tongwerkbekers, behalve van het Swell, bovenaan, zodat daar geen vuil in kon vallen. Opvallend zijn ook de houten roeren – gevoerd met kurk – die Willis gebruikte voor de in metaal uitgevoerde fluiten. Voor de open labialen gebruikte hij stemringen.

Op het Great treffen we een Open Diapason I en II, waarbij de laatste een kwart enger is dan de eerste, zachter klinkend en iets meer boventoonrijkdom. Ze zijn duidelijk bedoeld om te kleuren, ook bij gezamenlijk gebruik. Een typische Willis-klank wordt ook gerealiseerd door het gebruik van bolle onderlabia, waardoor een meer hoornachtig klankbeeld ontstaat.
De tongwerken van het Great hebben een separate lade met een hogere winddruk van 150 mm Wk zoals Willis vanaf het eind van de negentiende eeuw gebruikelijk toepaste. Willis bouwde de tongwerken met kortere tongen met gewichtjes erop. Dit om een meer grondtoniger klank te realiseren. De hogere winddruk gaat ook naar de pneumatiek waardoor een snelheid in bediening wordt gerealiseerd. Alle andere laden hebben een winddruk van 72 mm Wk. Voor het Great en Choir is er een hoofdbalg. Op alle balgen werden de gewichten met huismerk HW&S geplaatst.

RESTAURATIE

Het orgel van Hornhuizen terug naar 1900

Op donderdag 10 september jl. werd in Hornhuizen het gerestaureerde orgel feestelijk in gebruik genomen. Precies twee dagen later werd op Open Monumentendag / Nationale Orgeldag in Eenrum deel VII van *Het Groninger Orgelbezit van Adorp tot Zijldijk – Aanvullingen 2009-2026* gepresenteerd. Hiermee was dit weer opgefleurde instrument in de uiterste noordwesthoek van de Groninger Orgeltuin het jóngst vermelde gerestaureerde orgel in dit deel.

Tekst & fotografie:
Dirk Molenaar

In het bescheiden dorp Hornhuizen, vijf kilometer ten noorden van Leens, stond vóór 1200 reeds een kerk die echter door vijandigheden in 1247 werd platgebrand. Herbouw volgde hierna. In 1815 stortte het bovendeel van de zadeldaktoren in. Ervoor in de plaats kwam in 1818 een nieuwe houten opbouw: in frisse kleuren, want de toren diende ook als baken voor de schippers op de Waddenzee. In 1850 werd de middeleeuwse kerk afgebroken voor nieuwbouw op dezelfde plaats.
In 1978 ging het eigendom van kerk en toren over naar Stichting Oude Groninger Kerken.

In het stenen benedendeel van de toren hangt een klok (ais[1]) van Hans Falck van Neurenberg uit 1617 die zich elk half uur gewillig laat slaan door een torenuurwerk uit 1679.
In 1989 werd de toren gerestaureerd en in 1996 het ex- en interieur van de kerk. Ongeveer de helft van de kerkbanken werd toen verwijderd, waardoor het gebouw meer functies kon krijgen. De toren werd ingericht als uitkijkpunt voor toeristen. Op de wand achter het orgel werd een schildering ontdekt die gerestaureerd werd door restauratieschilder Helmer Hut. Het kerkmeubilair, orgelbalustrade en de orgelkast werden toen geschilderd in een houtimitatiekleur. In 1998 viel de grote overeenkomst op tussen de drie musicerende engelfiguren op het orgel met die van het kabinetorgel (1777) in de Menkemaborg van Uithuizen. Beeldsnijder Tico Top reconstrueerde hierop voor de figuren in Hornhuizen de ontbrekende vleugels.

De kerk van Hornhuizen, gefotografeerd vanuit het zuiden op 7 april jl. toen de eerste gerestaureerde orgeldelen uit Utrecht terugkwamen.

Het orgel

In 2017 schreef Natascha Reich *Restauratierapport Orgel Dorpskerk Hornhuizen*. Dit uitgebreide rapport schreef zij voor de examencommissie van de Landelijke Opleiding Tot Orgeladviseur (LOTO), met toestemming van de eigenaar van de kerk, Stichting Oude Groninger Kerken. Een daadwerkelijke restauratie was echter nog niet aan de orde. Bij Reichs onderzoek
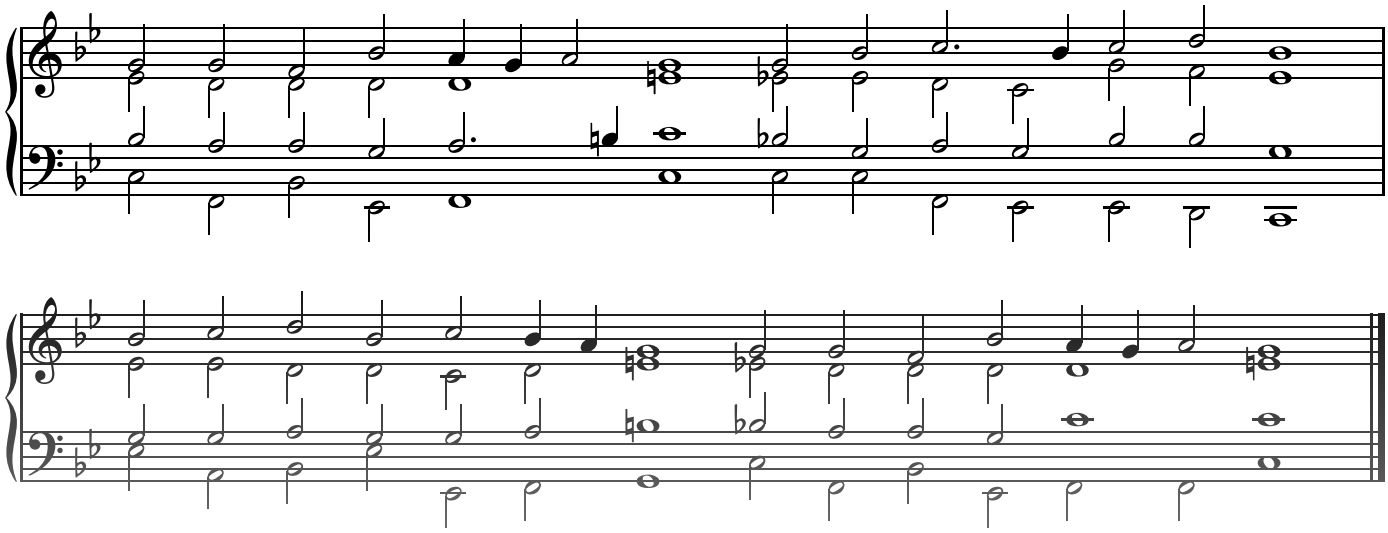
Hommage aan Bert Matter (1937 -2026)

Nun komm' der Heiden Heiland
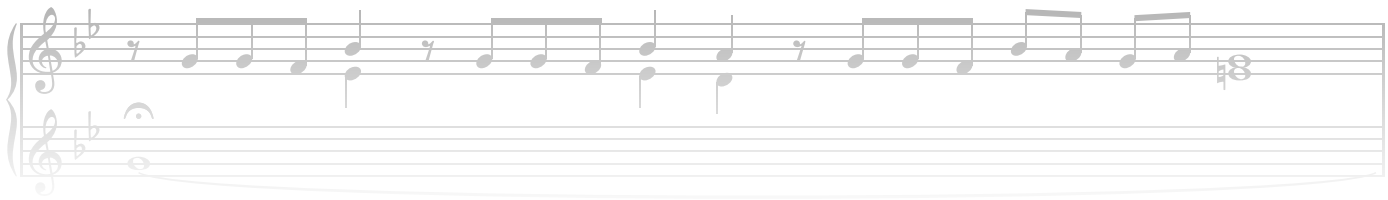
(Liedboek 2013 nr. 433 / LvdK 1973 nr. 122)

Gijs van Schoonhoven

Zetting - gemeentezangtempo / grondstemmen

Variatie 1 - Moderato / 2 zachte 8' op 2 manualen. In geval van 1 manuaal de bovenstem een octaaf hoger spelen.

Anthonij Rietman

Gertine Hoefnagel & Wibren Jonkers

Twee organisten die ook elkaars levenspartner zijn, het is niet uitzonderlijk. In de jongere generatie vormen Gertine Hoefnagel en Wibren Jonkers zo'n duo. We spraken de twee in de woning van Gertine, pal boven de Oud Gereformeerde Gemeente in Utrecht. "Als ik op mijn studieorgel zou spelen terwijl er beneden een kerkdienst is, dan kan de hele gemeente meegenieten."

Tekst: ***Joost van Beek***

Hemelsbreed werden Gertine en Wibren niet zo gek ver van elkaar geboren. De wieg van Gertine (*1997) stond in Kampen. Orgelmuziek kreeg ze met de paplepel ingegoten. "Mijn beide ouders en twee zussen speelden orgel, mijn moeder gaf ook les. Het schijnt dat ik in de box mee neuriede als één van hen zat te spelen. En niet lang daarna zat ik zelf op de orgelbank van alles uit te proberen."

Wibren (*1999) groeide op in Nunspeet. "Mijn moeder was tot een paar geleden kerkorganist in Doornspijk. Ik zat meestal boven bij haar, al toen ik heel jong was. Mijn vader en oom zijn echte orgelfreaks, net als wijlen mijn opa. Zij vonden blijkbaar dat ik dat ook moest worden en dus sleepten ze mij mee naar allerlei concerten."

Gertine: "Dat was bij mij anders, ik ging in mijn jeugd niet zo vaak naar orgelconcerten. Als we als gezin een concert bezochten, dan was het meestal een uitvoering van het mannenkoor waar mijn vader op zat."

Allebei kregen ze op zevenjarige leeftijd hun eerste orgellessen. Gertine: "Daarvóór ging ik al regelmatig met mijn zussen mee. Zij hadden les van Jurriën Plender aan muziekschool Quintus. Ik mocht dan ook wel eens een stukje spelen. Zelf heb ik negen jaar les gehad van Jurriën, tot aan zijn pensionering. Bij hem heb ik nog mijn D-diploma gehaald. Daarna werd Sander van den Houten mijn leraar."

Wibren: "Mijn muzikale onderwijs begon in groep 4 met de bekende blokfluitlessen.

Cornelis Rogier, orgelmaker te Bergen op Zoom

In verschillende opzichten was Cornelis Rogier (1804-1885) een ongewone orgelmaker. Om maar één opmerkelijk gegeven te noemen: hij was ongetwijfeld de rijkste Nederlandse orgelmaker van de negentiende eeuw. In een tweeluik belicht Frans Jespers zijn levensloop en oeuvre.

Tekst: ***Frans Jespers***

Portret van Cornelis Rogier. Collectie Rogier, West-Brabants Archief, Bergen op Zoom.

Cornelius Joannes Rogier werd op 13 juli 1804 gedoopt als zoon van Michaël Rogier (1778-1846) en Petronella Spek (1774-1854). De achternaam wordt op z'n Frans uitgesproken. In Bergen op Zoom is deze naam vrij bekend, omdat de oudste zoon van de orgelmaker een belangrijk industrieel werd die een grote metaalfabriek naliet. De vader van Cornelis had een militaire topfunctie bij de vestingwerken van Bergen op Zoom. Cornelis vervulde dan ook vrijwillig zijn dienst bij de Nationale Militie. Verschillende van zijn zonen zouden beroepsmilitair worden.

Cornelis bekwaamde zich als timmerman en meubelmaker. Hij begon een eigen bedrijf en had daarmee succes. In 1828 trouwde hij met Catharina Veraart, die vijf jaar later overleed. In 1837 hertrouwde Rogier met Helena de Bie (1813-1870). Uit zijn eerste huwelijk was één zoon voortgekomen, de latere zakenman, terwijl het tweede huwelijk elf kinderen voortbracht. De eerste activiteiten als orgelmaker ontplooide Rogier in 1838, namelijk onderhoud aan het orgel van zijn eigen parochiekerk in Bergen op Zoom, de Heilige Maagd Maria Ten-Hemel-Opgenomen, kortweg 'De Maagd'. Het eerste orgel van zijn eigen hand dateert van 1844. Hij is zich dus pas op latere leeftijd met orgels gaan bezighouden.

Oriëntatie

Juist uit de begintijd van zijn interesse voor orgels is een aantekenschrift bewaard gebleven dat de naam *Cahier van Rogier* kreeg. Het is een dik schrift dat voornamelijk recepten voor de timmerwerkplaats en het huishouden bevat en daarnaast een vijftiental bladzijden met orgelbeschrijvingen. De aantekeningen over orgels kunnen gedateerd worden op 1837. Het gaat niet alleen om disposities (Roosendaal, Sint-Jan; Bergen op Zoom, Lutherse Kerk; Etten, Sint-Lambertus; Wouw, Schuurkerk; Dinteloord, Sint-Petrus en Paulus), maar ook om constructietekeningen (windlade Poortvliet, Hervormde Kerk; windlade Kwadendamme, Sint-Bonifacius) en een paar mensuren. Uit de notities van Rogier valt op te maken dat hij nog niet veel van orgels wist en zich aan het oriënteren was. De constructietekeningen zijn heel nauwkeurig op schaal, met allerlei maten erbij, waarbij goed te zien is dat Rogier als timmerman en tekenaar een vakman was.

In die jaren had Rogier een goed lopende

Piet Post en het adventslied ‘Hoe zal ik U ontvangen’

In de orgelliteratuur over het adventslied ‘Hoe zal ik U ontvangen’, op een tekst van Paul Gerhardt (1607-1676) en een melodie van Melchior Teschner (1584-1635), komen we maar liefst vier bewerkingen tegen van Piet Post: een kleine fantasie, twee beknopte voorspelen en een uitgebreidere partita. Lourens Stuifbergen voorzag het viertal van een bespreking.

Tekst: ***Lourens Stuifbergen***

De Amsterdammer Piet Post (1919-1979) studeerde vanaf 1939 orgel aan het conservatorium in zijn stad, eerst bij Jacob Bijster en later bij Anthon van der Horst, die hem zeer stimuleerde. Een afgeronde conservatoriumopleiding, een korte carrière als programmeur bij de NCRV waar hij onder meer orgelbespelingen verzorgde, en enkele organistenbanen aan kerken in Amstelveen, Weesp en Breda verschaften hem voldoende zelfvertrouwen en ervaring om in 1949 te solliciteren naar de post van organist aan de Grote of Jacobijnerkerk in Leeuwarden. Daar ging hij als opvolger van George Stam het fraaie achttiende-eeuwse Müller-orgel bespelen, een stap die ideaal bij zijn grote talenten paste. Als begaafd organist die in binnen- en buitenland concerteerde, toegewijd kerkmusicus, inspirerend dirigent en geliefd pedagoog committeerde hij zich gedurende tientallen jaren voluit aan het Leeuwarder muziekleven. Hij speelde niet alleen literatuur maar verwierf zich ook een grote naam als improvisator, waarbij hij boven zichzelf uit kon stijgen en als in trance een ongekend hoog niveau wist te bereiken. Het was niet verbazingwekkend dat hij in 1952 en 1955 werd uitgenodigd deel te nemen aan het Haarlemse Orgelimprovisatieconcours. In 1952 behaalde hij de derde prijs, in 1955 de tweede. In 1964 kwam hij er terug, toen als jurylid.

En tussen zijn vele werkzaamheden door componeerde hij een interessant oeuvre: pianowerken, liederen, kamermuziek, veel koormuziek, composities voor carillon, en een reeks boeiende orgelwerken. Het Frysk Muzyk Argyf, waar meer dan 300 composities van Piet Post zijn ondergebracht, omschrijft zijn muziek als “gematigd modern”.

Piet Post was sinds 1974 Ridder in de Orde van Oranje-Nassau. Hij overleed plotseling op zaterdag 15 december 1979, daags nadat hij in de Jacobijnerkerk met zijn Toonkunstkoor Concordia het jaarlijkse kerstconcert had gegeven.

***Kleine Kerstimprovisatie* (1938)**

De eerste orgelcomposities van Piet Post dateren van 1938. Hij schrijft in dat jaar onder meer zijn *Kleine Kerstimprovisatie* waarin de melodie ‘Hoe zal ik U ontvangen’ wordt geciteerd. Het woord ‘improvisatie’ in de titel is opvallend omdat deze term gewoonlijk gereserveerd wordt voor niet-genoteerde muziek die ter plekke wordt bedacht. Bij genoteerde muziek kan het betekenen dat de compositie voor de luisteraar moet klinken als ware het een improvisatie, of zelfs dat het werk oorspronkelijk misschien als improvisatie is ontstaan en pas later is genoteerd.

Wanneer we die *Kleine Kerstimprovisatie*, die in een ondertitel als ‘pastorale’ wordt aangeduid, nader bekijken, dan valt op dat tot ongeveer halverwege met korte frases en echo’s een ijle sfeer wordt gecreëerd, uiterst breekbare *ppp* muziek die nog geen vaste maatsoort heeft en op zoek lijkt naar wat op dat moment zelfs nog helemaal niet is te voorzien, *improvisus* betekent letterlijk ‘onvoorzien’ (*voorbeeld 1a*). Pas vanaf de inzet van de liedmelodie ‘Hoe zal ik U ontvangen’ in maat 17 is er meer houvast en horen we ondersteund door lichte triolen in het pedaal voluit de eerste twee liedregels (*voorbeeld 1b*). Daar blijft het bij, want na beide regels is de muziek weer fragmentarisch. Na een kort crescendo wordt snel de ijle sfeer van het begin hernomen om weer *ppp* te eindigen. Zonder overdrijving mogen we wel vaststellen dat de 19-jarige componist een prachtig miniatuurtje schreef!

Piet Post aan het Müller-orgel in Leeuwarden.

Deze rubriek is bedoeld voor orgelconcerten, al of niet met medewerking van solisten en/of koor.

Opgave: per e-mail aan Adrie van Manen, **concerten.orgelvriend@gmail.com**. De deadlines vindt u op de colofonpagina.

Kosten plaatsing: € 2,50 per concert. Het verschuldigde bedrag dient na bevestiging te worden overgemaakt naar NL57 INGB 0663 1548 20 t.n.v. Stichting De Orgelvriend, met vermelding van de concertplaats.

AMERSFOORT

Sint-Joriskerk, 20.00 u

18 nov Wibren Jonkers, presentatieconcert

AMSTERDAM

Nieuwe Kerk, 19.30 u

11 nov Henk Verhoef

Noorderkerk, 11.00 u

31 okt Evan Bogerd, Zesde Amsterdamse Orgeltocht, vervolg in Nicolaaskathedraal en Mozes en Aäronkerk

Oosterkerk, 16.00 u

29 nov Tannie van Loon

Westerkerk

28 okt 13.00 u Evan Bogerd

4 nov 13.00 u Albert Driessen

7 nov 20.00 u Olivier Latry, 'Bach en Frankrijk'

11 nov 13.00 u David Strijbis

18 nov 13.00 u Evan Bogerd

25 nov 13.00 u Andries Bogerd

1 dec 20.00 u Evan Bogerd, Messiaen *La Nativité du Seigneur*

BAAK

Sint-Martinuskerk, 19.30 u

21 nov Evan Bogerd, m.m.v. Jaap Eilander (piano)

BEEKBERGEN

Dorpskerk, 20.00 u

7 nov Evert van de Veen, eigen psalmbewerkingen

BENNEKOM

Oude of Sint-Alexanderkerk, 16.00 u

21 nov Matthias Havinga

DELFT

Maria van Jessekerk, 15.00 u

1 nov Petra Veenswijk, m.m.v. projectkoor o.l.v. dirigent Gerard Beemster, requiemconcert

DEN HAAG

Abdijkerk, 15.30 u

7 nov Ben van Oosten

14 nov Olivier Penin

21 nov Mélodie Michel

Evangelisch-Lutherse Kerk, 15.30 u

28 nov Minne Veldman

DEVENTER

Lebuïnuskerk, 16.00 u

29 nov Kirstin Gramlich en Wim Diepenhorst

DORDRECHT

Augustijnenkerk, 14.00 u

31 okt Willem Harold Boog

EINDHOVEN

Catharinakerk, 15.00 u

28 nov Jamie de Goei, muziek van Rachmaninov, Franck, Vierne en De Goei

GARMERWOLDE

Dorpskerk, 16.00 u

21 nov Bob van der Linde, m.m.v. Judith Oost (cello) en Martin de Nooij (theater), Theaterconcert *MILONGE*

GOUDA

Ger. Gem., 20.00 u

14 nov Martien de Vos

GRAMSBERGEN

Boomhofkerk, 20.00 u

31 okt Minne Veldman

HAASTRECHT

Hervormde Kerk, 20.00 u

13 nov Joost van Beek en Bas Koster, m.m.v. Elly van der Kuilen (vinoloog), wijnproeverij

HAZERSWOUDE

De Korenaar, 11.45 u

15 nov Theo Griekspoor, m.m.v. Wilma Schoenmaker (sopraan) en Carin Bremer (mezzosopraan)

HENGELO

Kristalkerk, 20.00 u

21 nov Louis ten Vregelaar, m.m.v. Projectorkest Twente

KAPELLE

Hervormde Kerk, 20.00 u

28 nov Mark Christiaanse, m.m.v. Vocaal ensemble AMUSE

KATWIJK AAN ZEE

Nieuwe Kerk, 20.00 u

7 nov Vincent de Vries

28 nov Sander van den Houten

LEEUWARDEN

Waalse Kerk, 15.00 u

28 nov Theo Jellema, 'Bach en Muffat VIII - Finale'

MIJNSHEERENLAND

Laurentiuskerk, 20.00 u

7 nov Sietze de Vries

NIJKERK

De Fontein, 16.00 u

14 nov Evan Bogerd, m.m.v. Jaap Eilander (piano), Bach-concert

Grote Kerk, 19.30 u

14 nov Willem Harold Boog